ערוץ מאיר
יהדות באהבה בכל בית
Machon Meir
ע"ש
אליעזר מאיר ליפשיץ הי"ד

בס"ד

1. בראשית לו' [illegible]

וְאֵלֶּה תֹּלְדוֹת עֵשָׂו הוּא אֱדוֹם׃ עֵשָׂו לָקַח אֶת־נָשָׁיו מִבְּנוֹת כְּנָעַן אֶת־עָדָה בַּת־אֵילוֹן הַחִתִּי וְאֶת־אָהֳלִיבָמָה בַּת־עֲנָה בַּת־צִבְעוֹן הַחִוִּי׃ וְאֶת־בָּשְׂמַת בַּת־יִשְׁמָעֵאל אֲחוֹת נְבָיוֹת׃ וַתֵּלֶד עָדָה לְעֵשָׂו אֶת־אֱלִיפָז וּבָשְׂמַת יָלְדָה אֶת־רְעוּאֵל׃ וְאָהֳלִיבָמָה יָלְדָה אֶת־יעיש וְאֶת־יַעְלָם וְאֶת־קֹרַח אֵלֶּה בְּנֵי עֵשָׂו אֲשֶׁר יֻלְּדוּ־לוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בְּנֹתָיו וְאֶת־כָּל־נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֶת־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־בְּהֶמְתּוֹ וְאֵת כָּל־קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו׃ כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רָב מִשֶּׁבֶת יַחְדָּו וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם לָשֵׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם׃ וַיֵּשֶׁב עֵשָׂו בְּהַר שֵׂעִיר עֵשָׂו הוּא אֱדוֹם׃ וְאֵלֶּה תֹּלְדוֹת עֵשָׂו אֲבִי אֱדוֹם בְּהַר שֵׂעִיר׃ וְתִמְנַע ׀ הָיְתָה פִילֶגֶשׁ לֶאֱלִיפַז בֶּן־עֵשָׂו וַתֵּלֶד לֶאֱלִיפַז אֶת־עֲמָלֵק אֵלֶּה בְּנֵי עָדָה אֵשֶׁת עֵשָׂו׃ אֵלֶּה בְנֵי־שֵׂעִיר הַחֹרִי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לוֹטָן וְשׁוֹבָל וְצִבְעוֹן וַעֲנָה׃ וְדִשׁוֹן וְאֵצֶר וְדִישָׁן אֵלֶּה אַלּוּפֵי הַחֹרִי בְּנֵי שֵׂעִיר בְּאֶרֶץ אֱדוֹם׃ וַיִּהְיוּ בְנֵי־לוֹטָן חֹרִי וְהֵימָם וַאֲחוֹת לוֹטָן תִּמְנָע׃

וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם לִפְנֵי מְלָךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

2. דברים ב' יב'

וּבְשֵׂעִיר יָשְׁבוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֵשָׂו יִירָשׁוּם וַיַּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יְרֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם׃

3. [illegible]

וְהָיָה בֵית־יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וַאֲכָלוּם וְלֹא־יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו כִּי יְהוָה דִּבֵּר׃ וְיָרְשׁוּ הַנֶּגֶב אֶת־הַר עֵשָׂו וְהַשְּׁפֵלָה אֶת־פְּלִשְׁתִּים וְיָרְשׁוּ אֶת־שְׂדֵה אֶפְרַיִם וְאֵת שְׂדֵה שֹׁמְרוֹן וּבִנְיָמִן אֶת־הַגִּלְעָד׃ וְגָלֻת הַחֵל־הַזֶּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־כְּנַעֲנִים עַד־צָרְפַת וְגָלֻת יְרוּשָׁלִַם אֲשֶׁר בִּסְפָרַד יִרְשׁוּ אֵת עָרֵי הַנֶּגֶב׃ וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת־הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַיהוָה הַמְּלוּכָה׃

10. [illegible]

מ"מ רצון הקב"ה היה שהעולם יתנהג ע"פ שלשה אופני בני אדם - היינו אנשים פשוטים עובדי אדמה ואין להם הרגשה דקה - ואנשים [illegible] מרגישים בשכל אנושי הרבה - ואנשים אלקיים דבקים בה' והמה מרכבה לשכינה לפי ערך האדם והמקום - ע"כ מכל שלשה אלו נתחלקה כל הארץ

9. [illegible]

כלל גדול הוא, שדברים שהם קטנים במעלתם בעניני ההשלמה האנושית הם קדומים בזמנם, והמעלות העליונות שהן גדולות במעלה הן מאוחרות בזמן, מפני שהמעלה הקודמת, שהיא כמו בסיס להן[1], צריכה להקדם. אבל מעלת הדרך ארץ הטבעית, טהרת המדות, בנטיה נקיה אל הצדק והיושר המוחש והמורגש ושנאת הרשע והעול במדה הגלויה, זאת היא נחלת כל האדם אשר על פני האדמה, וכלל תורת בני נח הנם יסודי המוסר הטבעי.

5. אוה"ח [illegible]

הוא אדום. אמר כן ג' פעמים בפרשה זו, להיות שנשבע ה' לאבד אדום לזה הזכיר עשו כי הוא אדום, והזכיר העיר דכתיב (ח') בהר שעיר הוא אדום אם אינו ענין לעשו תנהו ענין לעיר עצמה. והזכיר בני עשו כי הם אדום דכתיב (י"ט) ואלה אלופיהם הוא אדום לומר כי כלם ידלקו באש של בית יעקב לצד שכלם נקראים אדום אשר נתן ה' לישראל, וגם עשו עצמו,

אלה בני שעיר וגו'. טעם הודעת ענין זה, להודיע שיעור מה שנתן ה' בזכות האבות לעשו הגם היותו רשע. ורז"ל גם כן דרשו במס' שבת פרק ר' עקיבא (פ"ה) דז"ל ר' אחא בר יעקב אמר חורי שנעשו בני חורין מנכסיהם ע"כ, הרי שיספר הכתוב בנתינתם לעשו. ואמרו עוד (סנהדרין צ"ט) כי להודיע תמנע היותה ברום המעלות אחות לוטן ונעשית פילגש לאליפז, ואלו ואלו דברי אלהים חיים:

4. [illegible]

בני שעיר החרי. הוא מזרע חוי בן כנען כמש"כ לעיל בת צבעון החוי וכבר בימי [illegible] בזמנו הוי משפחה אחת ע"ם החורי ...יתיו ואת החורי בהררם שעיר.

6. דברים יט'

לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֲךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשֹׁנִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ׃

8. [illegible]

אמר ר"ח ב"א אריו"ח, מ"ד "ל"ת גבול רעך אשר גבלו ראשונים", גבול שגבלו ראשונים לא תסיג. האור האלהי שבתורה שעשה את כל ישראל ריעים זה לזה[1], הרי הוא מתגלה בתור צורה עליונה על כל החומר הגדול שהיה כבר אצור באוצר האנושי מחיי הראשונים. ואלה היסודות אשר נקלטו מידיעת העולם ויסודות המוסר הפשוטים, הנה הנם הגבולים הראשונים, שעליהם ועל ידם מתתחמים כל הגבולים היותר מפורטים, המתעלים עליהם באיכותם וכמותם, מפני שהם תולדות האור האלהי העליון. אבל גדולה היא האזהרה שלא להסיג גבולות עולם הללו, שגבול הריעות הישראלית וכל תוכני התורה האלהית מעורבים עמהם. הגבולים אשר גבלו ראשונים, הקודמים למושג "רעך" שבא באחרונה, בעילוי ונשמה יתירה מיוחדת לך, אל תסיג אותם.

מאי "גבלו ראשונים", ארשב"נ אריו"ן, מאי דכתיב "אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ". אטו כו"ע יושבי רקיע נינהו, אלא שהיו בקיאין בישובה של ארץ, שהיו אומרים מלא קנה זה לזית, מלא קנה זה לגפנים, מלא קנה זה לתאנה. התוכן הארצי והקישור אל האדמה של בנ"א, מוכרח[ים] (הוא) [הם] שיקלט[ו] יפה בתחילה, ובעת שאלה הראויים ע"פ תכונתם להיות קלוטים במעמקי החיים שלהם אל האדמה, מופיעים, מוכרח הוא שלא יפריעם תוכן רוחני. כי רק המסירה הגמורה לעניני האדמה תכשיר את בני האדם לחדור לתוך מעמקי הידיעה בחוש נפשי פנימי, לדעת את תורת

7. [illegible]

אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב (דברים יט) **"לא תסיג גבול רעך [אשר גבלו ראשונים]", גבול שגבלו ראשונים לא תסיג. מאי "גבלו ראשונים", אמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי (יונתן) [יוחנן] (מאי) [דכתיב]** (בראשית לו) **"אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ", אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו, אלא שהיו בקיאים בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזית, מלא קנה זה לגפנים, מלא קנה זה לתאנה. ו"חורי", שמריחין את הארץ. ו"חוי", אמר רב פפא שהיו טועמים את הארץ כחויא. רב אחא בר יעקב אמר "חורי" שנעשו בני חורין מנכסיהן:**

האדמה ואת חייה, ולהיות ג"כ קשור[ים] לה באופן הראוי לאדם הנועד לעבוד את האדמה אשר לוקח משם[1]. והם הראשונים, שרוחניותה העליונה של התורה לא נתנה עליהם את הארתה, בכל לב וכל מילוי נפש נתמכרו לאדמה, והם הם "יושבי הארץ". ועומק הקישור והחשק הפנימי, הוא הוא המוליד את החדירה, הידענות, עד שעלתה בידם לקבע את היסודות הראשונים לצורך כלכלת האדמה והתפתחות תרבותה, שהיו אומרים מלא קנה זה לזית, מלא קנה זה לגפנים, מלא קנה זה לתאנה. ההתמכרות החושית והקישור הנפשי שלהם עם האדמה, גרם להם הכרה פנימית חדה ופרטית. ולא רק סקירה כללית על ערכי האדמה ועניני עבודתה רכשו להם, כי אם מרוב נתינ(ו)ת כל חושיהם לעניני האדמה, ירדו למעמקי ידיעתה הפרטית, עד שהיו יודעים ג"כ איך ובאיזה אופן לשכלל את המטעים, בכל פרטיות ההכרות הנפשיות, עד כדי חדירה לפרטים, לזית, לגפן ולתאנה, לכל אחד ואחד לפי ערכו, וק"ו לצמחים הנמוכים, שהם הם יסודות החיים הגשמיים, כתבואה וקטניות וכיוצא בהן. והתרבות הנמוכה הזאת של האדם, בתור בעל חי עובד וניזון מהאדמה, קדמה לאורה של תורה, למען תמצא צורה עליונה זו כבר בחיים את בסיסה האמיץ, יסוד הישוב, שכל חוקת אמונת אומן, יושר וצדק ודבר ד', יסוב עליו. והוצרכה תרבות של יושבי הארץ להיות מ(ת)קדמת בזמן, טרם הופיע האור השמימי העליון, "אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם"[2]. ובעלי הארץ השקועים באדמה בכל חושי חייהם, הרוחניות שלהם היא הנטיה אל היופי הגופני, השמחה הבשרית, ועונג החושים, שהזית, "להצהיל פנים משמן"[3] יקח מקומו בהיופי, הגפן, בהשמחה, "ויין ישמח לבב אנוש"[4], התאנה, מקור הדבש, המאכל היותר ערב לחיך האדם הטבעי, שעל כל אלה דאגו[5] מאד. והמינים הרבים ביותר, דאגו על הגפנים, שהשכרות מחברת את השמחה הבשרית עם הדמיון הנלהב, להיות יותר מוכשר להתפעל מהענוגים הגשמיים האחרים, ובמקום שהזית והתאנה (תאמר) [יאמרו] בלשון יחיד, יאמר קנה זה לגפנים, הרבים, המינים השונים, במטעי הכרמים.

י. וחורי, שמריחין את הארץ. וחוי, אמר ר"פ, שהיו טועמים את הארץ כחויא. אותן הידיעות שהן באות מצד הקישור הנפשי שיש לאדם או לאומה באותו התוכן המתבקש ממנו, שהוא מרגיש בו כל יסוד קיומו ואופי חייו, הנן פועלות על התכונה כ"כ, עד שלא רק הידיעות מסתגלות אצלו, אלא החושים נהפכים למוכשרים לחוש מה שלא יחושו שאר בני אדם. ובתחילה הדבר הזה על החושים שהצד הרוחני יותר מסייע אותם, כהריח, שיש בו ענין רוחני מצד הנשמה[1], ובפרוץ הדבר, מתעצמת הידיעה בתור עצם מעצמיו, ויורדת היא עד שכל ההרגשה הגופנית מתעוררת ע"ז, ואחרי התפתחות חוש הריח, שהיו מריחין את הארץ, בא חוש הטעם, שהיו טועמין את הארץ כחיויא.

רב אחא ב"י אמר, חורי, שנעשו בני חורין מנכסיהם. אחרי כל הקישור הזה אל הארץ, וההעמקה של הידיעה הפנימית והיחש הגדול שיש למשפחות האדמה הללו עם הקרקע, אינם היסוד של הקיום לישוב הארץ התכליתי, ואינם כ"א משמשים בתור מעבר להוריש לבני אדם יותר מפותחים, שהרוחניות יותר פועל(ו)ת עליהם, עד שהם עולים במעלות האדם. אע"פ שאינם יכולים מצד יתרונם להיות כ"כ קשורים אל הקרקע כאלה בני שעיר החורי, מ"מ הם האחרונים הנם המנצחים. ואותם עבדי הקרקע מתגרשים ונדים ממנה ונעשו בני חורין מנכסיהם. כי "עצת ד' לעולם תעמד"[1], אשר יצר את האדם בצורה עליונה שיהיה לו יתרון על כל בע"ח, ומוכרח הדבר שלא ישאר האדם בשיקועו הארצי. ואם באו נפשות ירודות לעולם, למען הוציא אל הפועל זה השימוש המוכרח, לא הם יהיו העם יורש את הארץ ומנחילה לדורות הבאים, כ"א הם ישמשו בתור יסוד תחתיתי, שהבנין היותר עליון ויותר מפואר מאבני היסוד עליו יכון. כי כל אשר יעלה האדם, יותרו חושיו מהקשר האדמתי ויעלה אל על, לחוש הרגשות עדינות, עד באו אל מקדשי אל[2], שהיא המגמה העליונה. ודוקא ע"י העליוניות המוחלטת ירש ארץ, "והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ד' דבר"[3], ויכין רשע וצדיק ילבש[4]. והחירות המדומה, שבעלי החומר שקועי הקרקעות מדמים שהם שרויים בתוכה, היא חירות כזאת הגורמת להם גלות, למען הושיב על מקומם את היסוד הראוי להתנחלות אידיאלית, עזיזה ונאדרת בקודש. "כי אלהים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה. וזרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה"[5]. "ורשעים מארץ יכרתו ובוגדים יסחו ממנה"[6]. והחירות הפגומה והנשפלת נהפכת לדועץ לבעליה, להיפוך אפילו ממגמתם הקרקעית, ונעשו בני חורין מנכסיהם.